

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova” realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočan(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj neznanica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Dokica Jovanović,
Filozofski fakultet,
Odeljenje za sociologiju,
Univerzitet u Beogradu

Komemorativno kao ideologija (1)

Ovaj tekst je napisan tokom rada na projektu *Izazovi nove društvene integracije u Srbiji: koncepti i akteri (179035)*, koji se realizuje na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Projekat je prihvatilo Ministarstvo Republike Srbije za nauku i tehnološki razvoj, a finansira ga Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

Ako iko danas ima volju i želju da poseti spomenike partizanske podignute da budu znak sećanja na oslobodilački rat i socijalnu revoluciju taj redak putnik namernik će naići na u koren urasle, napuštene, oskrnavljene, srušene... spomenike. No, da pre daljeg razmatranja, vidimo na početku šta spomenik može da znači. Spomenici su, verovatno, najvidljiviji znaci komemorativne kulture. Komemorativno jeste sećanje na događaje i ljude koji su značajni u nekoj kulturi, za neku ideju, ideologiju... Evo kratkog objašnjenja pojmova *komemoracija, komemorativno i komemorabilno*. Pojmovi su izvedenice od latinske reči *com-mēmīn* – sećati se. Pojam *commēmōro* znači: sećati se, pominjati – kao sećanje, uspomena; opomenuti, predočiti nekome nešto, napominjati, priopovedati. *Commēmōrātīo* (*komemoracija*) znači: sećanje, spomen, uspomena, opominjanje, navođenje. I, na kraju, *Commēmōrābilis* znači: vredan pomena, dostojan sećanja, znamenit. Otuda sledi komemorabilnost (prema: Milan Žepić, Veljko Gortan (prir.), *Latinsko – hrvatski ili srpski rječnik*). Objašnjenja ovog pojma daju i Ivan Klajn i Milan Šipka u *Velikom rečniku stranih reči i izraza*. *Commemorare* ili *komemorirati*: održati govor u počast nekog pokojnika i *commemorativus* ili *komemorativan*: koji se priređuje u znak sećanja, radi spomena. Sećanje i/ili memorizacija (spomenici, umetnička dela, arhivi...) se temelje na *komemorabilnosti*, tj. *pretpostavci ili uverenju o dostojnosti nekoga ili nečega za sećanje*. Komemoracija je u vezi i sa *res gestae* načelom (Zvonimir Doroghy, *Blago latinskoga jezika*) – uzima tragične događaje kroz koje je prošla

zajednica ili kakav „zaslužni, pomena vredan čovek“ a što se smatra dostojnim kolektivnog sećanja. Ponajčešće zajednica komemoraciju razume kao sećanje na sopstvenu žrtvu (o ovome docnije više).

Nije retkost da je komemorabilno „saglasno“ sa aktuelnim ideološkim vrednostima. Skoro do juče, do pada socijalizma, komemorabilno je bilo, pretežno, ono što je u vezi sa drugim svetskim ratom i revolucijom. Srpska golgota u prvom svetskom ratu nije, kako se danas propagandno često tvrdi, bila stvar zaborava „komunističke Jugoslavije“. Međutim, to nije tačno. Poštovana su oslobodilačka preguća vojske i naroda – naročito Albanska golgota, patnja koja je sahranjena u moru pored ostrva Vida, herojski proboj Solunskog fronta i nezaustaviv juriš srpske vojske u oslobađanje Srbije. Ali je tačno da su NOP i socijalistička revolucija bili komemorirani na dogmatski obavezujući način. Iz komemorativnog, u

Srpska golgota u prvom svetskom ratu nije, kako se danas propagandno često tvrdi, bila stvar zaborava „komunističke Jugoslavije“. Međutim, to nije tačno

režiji države i KPJ/ SKJ, je često brisana autentična nota – spontanost. I to kao „organizovana spontanost“, onako kako je tu pojavu imenovao Vladimir Vojnović u svom satiričnom romanu *Doživljaji i priključenja vojnika Ivana Čonkina*. Partizanski otpor fašizmu je dobio ideološki *gleichschaltvani* prikaz, pa je istinska drama partizanskog rata postala predmetom rutinizovane, birokratizovane, isprazne slike. I najveće tragedije su pretvorene u šablon-slike u kojima je tragedija, kao takva, rasplinuta, dovedena do beznačajne upotrebe. „I kao što crkva, kroz liturgijsku

praksu, nastoji da dopre do božijega vremena, vremena na početku stvaranja svijeta, tako isto i komunistički ritual treba da sa vremenom herojskih gesti, sa vremenom Narodnooslobodilačke borbe, prožme i prosvijetli one koji učestvuju u njemu.“ (Senadin Musabegović, *Rat: konstitucija totalitarnog tijela*) Pa je, tako, nestalo ono suštinsko osećanje u komemorativnosti samoj – nestala je empatija. Empatiju je zamenio propagandno-ideološki ritual. Propagandno-ideološki ritual i empatija – nespojivo. Ne samo to – pijetet se iskazuje, a komemoracija se upražnjava kao birokratski propisan „umetnički“ performans, kao pomodna predstava iz koje su iščilele autentično sećanje i empatija prema onima koji su patili i povodom čije patnje se organizuju pomodne predstave. Zato je bio moguć, primera radi, vic o Igmanskom maršu (januar 1942) u kome se kaže da je navodno Josip Broz Tito naredio taj marš jer mu je ustrebalo leđa za viski koji mu je Winston Čerčil poslao zajedno sa savezničkom vojnom misijom. Vic nije sročena kao posprdna šala na račun istinskih patnji boraca nastalih od promrzlina i pogibije u neravnopravnoj borbi Prve proleterske brigade i Nemačke, već je bio parodiranje na račun jedne petrifikovane ideološke stereotipske slike o tom maršu. „Od prvih posleratnih dana isticanjem veličine i svetosti palih žrtava kreirani su sistemi vrednosti i izgrađivano društvo kroz materijalnu kulturu i čitav niz manifestacija i komemoracija. Obeležavanje vojničkih žrtava sve vreme postojanja Jugoslavije bilo je usmereno na jačanje pozicije države i njenih institucija... Centralnu poziciju svih društvenih narativa imala je simbolika civilne žrtve... analiza topografije sećanja na Drugi svetski rat... svedoči koliko su predstave rata bile složene i dispartatne, te koliko su različiti načini memorijalizacije žrtava uticali na procese izgradnje kolektivnih identiteta.“ (Olga Manojlović Pintar i Aleksandar Ignjatović, *Prostori selektovanih memorija: Staro sajmište u Beogradu i sećanje na Drugi svetski rat*). **Nastavlja se**

Foto: Wikimedia

Poreklo Indijanaca

Tekst: Jovana Nikolić

Skelet bebe sa Aljaske otkriva nove detalje o naseljavanju Amerike i oživljava već postojeću pretpostavku da su prvi doseljenici došli iz Sibira, tvrdi se u radu objavljenom u časopisu *Nature* krajem prošle godine. Devojčica je živela pre oko 11.500 godina i verovatno je umrla u prvoj godini života. Njen skelet je pronađen 2013. godine na Aljasci, na arheološkom nalazištu Upward Sun River, u dolini reke Tanane. Nalazište je prvi put otkriveno 2006. godine, a iste godine sekvenciran je genom dečaka koji je živio u južnom Sibiru pre oko 24.000 godina na osnovu kog je tim Prirodnačkog muzeja u Kopenhagenu zaključio da prvi američki doseljenici nisu poticali samo iz Azije, već da su imali i evropske korene. U prilog tome ide podatak da Indijanci iako imaju hromozome slične onima koje imaju azijski narodi, ne podudaraju se u potpunosti ni sa jednom današnjom populacijom. Sa druge strane, hromozomi ovog dečaka su imali dosta sličnosti sa hromozomima Indijanaca, dok su njegovi Y

hromozomi slični onima koje imaju moderni zapadnoevropski narodi. Istraživački tim je tada zaključio da je najjednostavnije objašnjenje da Indijanci potiču od dve populacije, jedne azijske i jedne evropske, koje su se međusobno ukrštale. Krajem prošle godine tim Centra za geogenetiku Univerziteta u Kopenhagenu, koji predvodi Eske Vilerselv, poredio je genom devojčice sa Aljaske sa genomom 167 modernih populacija i nekih drevnih naroda, na osnovu čega je napravio porodično stablo Indijanaca. Zaključili su da je devojčica pripadala najstarijoj poznatoj grupi Indijanaca, iz vremena pre podele na severne i južne, što se dogodilo pre oko 15.000 godina. Porodično stablo ove devojčice ima korene u Sibiru iz vremena od pre oko 34.000 godina, a populacija od koje potiče je postepeno prestajala da se ukršta sa drugim sibirskim populacijama i da dobija nov genetski materijal od protoevropljana. Ovi preci svih današnjih Indijanaca stigli su za vreme ledenog doba u Ameriku preko Beringovog kopnenog mosta koji je spajao teritorije današnje Rusije i Aljaske na mestu sadašnjeg Beringovog moreuza. Istraživački tim je ovu grupu nazvao Beringijanci, a pretpostavlja se da se njeni pripadnici nisu odmah raširili po američkim kontinentima, već da su ostali na prostoru na koji su i došlo nekoliko hiljada godina, pa su tu bili i u vreme kada je devojčica živela.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke,
„Danas“ predstavlja izabrane priče sa
naučnopopularnog portala
elementarium.cpn.rs

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA
VODORAVNO: Amerikanizacija, licemer, ritinar, ime, aterom, tava, moronj, tunika, NP, ez, saviti, otkos, naut, unikat, Ask, t, balkon, natrti, abonos, eforat, j, car, zabran, rate, Ita Rina, kikirez, jatak, gramofoni, animalist, pešak.